

Lärarens guide till cirkel- modellen

ERICA EKLÖF

Erica Eklöf är språk-, läs- och skrivutvecklare på enheten för lärande i Halmstad kommun.

Där arbetar hon bl.a. med förskole-/skol-utvecklingsprocesser, handledning och processtöd med fokus på barns och elevers språk- och kunskapsutveckling i samverkan med rektorer, förskolechefer och pedagoger i förskola och skola.

Erica har under många år, både som undervisande lärare, specialpedagog och som språk-, läs- och skrivutvecklare använt sig av cirkelmodellen i relation till Vygotskys *Proximala utvecklingszon*. Syftet med detta arbetsätt har varit:

- att utmana och utveckla både barns, elevers och lärares lärande kring strategier för läsning, skrivande och begreppsutveckling
- att öka medvetenheten kring vikten av strategier för interaktion och stöttning, strategier för att lära sig lära, som en framgångsfaktor för språk- och kunskapsutveckling.

Med tiden har cirkelmodellen mer kommit att innebära att förhållningssätt kring lärande och kunskapsutveckling då den utgör en viktig del av lärarens och undervisningens systematiska kvalitetsarbete.

»Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.«

SKOLLAGEN

Dagens elever behöver mer än någonsin tillgång till en undervisning som ger dem **möjlighet att lära sig att lära**, dvs. en undervisning som utmanar mer än bara inhämtandet av kunskaper. Undervisningen ska vara kontextrik och innehålla kognitivt utmanande uppgifter och språklig stöttning och interaktion. Det innebär också att du som lärare sätter inlärningsrelaterade och medvetna mål som gör det nödvändigt för eleverna att **göra framsteg för att nå målen**.

Genom undervisningen ska du som lärare stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och förmåga till problemlösning och eleverna ska få uppgifter som hela tiden leder till **nya utmaningar** men de ska även få tillgång till tydliga strategier för lärande. I en utmanande undervisning blir olika typer av strategier och stödstrukturer nyckeln till framgång för alla elever.

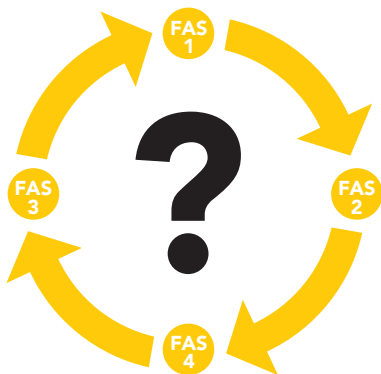
Alla elever ska under sin skolgång ges chansen att **bygga upp en verktyglåda** som innehåller de olika strategier och strukturer som kan behövas för att skapa sammanhang och förståelse i de olika utmaningar de möter i det vidare lärandet. Ju mer varierad elevens verktyglåda är ju mer tillgänglig blir undervisningen och desto mer delaktig kan eleven vara.

Vad är Cirkelmodellen?

Ett sätt att utveckla och stärka elevernas strategier för lärande är att använda sig av cirkelmodellen i undervisningen. Cirkelmodellen är en del av genrepedagogiken och den syftar till att skapa delaktighet, tillgänglighet till strategier, strukturer och modeller för lärande samt ge eleverna en ökad självständighet och tillit till den egna förmågan.

Genom genrepedagogiken får eleverna kunskap om vad olika texttyper har för olika syften och mönster. Den bygger på explicit undervisning och är en cyklisk modell.

Cirke- modellens fyra faser

FAS 1

Den första fasen handlar om att bygga upp elevernas förkunskaper. I den här fasen samverkar du som lärare med eleverna för att ta reda på vad de redan vet om ett ämne eller ett område. Detta för att i nästa steg vidga deras kunskaper och perspektiv.

Eleverna utmanas här att låna kunskap av varandra, låna kunskaper av dig som lärare samt av andra medier och resurser. Processen innebär även att kontinuerligt ställa sig frågan »Var hittar vi mer kunskaper om det här ämnet?«.

Fas 1 kan och bör vara en process där eleverna erbjuds tydliga strukturer och strategier för att lära sig lära samtidigt som de utvecklar förmågor och kunskaper i relation till det/de specifika ämnet/ ämnena. En kombination av dessa två perspektiv kräver tydliga strukturer och strategier för språk- och kunskapsutveckling

och för interaktion och stöttning. För att lära om och vidareutveckla elevers förförståelse kan du i din undervisning använda dig av olika kooperativa strategier, både digitala och analoga.

Pedagogiska strategier:

- Tankekarta
- EPA (enskilt, par, alla)
- Karusellmodellen
- Runda bordsmodellen
- Par på tid
- Venn- diagram
- VÖL- schema (vet, önskar veta, lärt)

Digitala verktyg som kan utmana användandet av kooperativa och pedagogiska strategier är till exempel:

- Padlet
- Plickers
- Forms
- Google-formulär
- Kahoot

Forskning visar att de strategier, strukturer och modeller vi vill att våra elever ska använda i sitt lärande måste vi också undervisa om och modellera.

I anslutning till fas 1 behöver du som undervisande lärare därför ställa dig frågor som:

- Vilka strategier och förmågor vill jag se eleverna använda i sitt arbete?
- Vilka strategier och förmågor förväntar jag mig att eleverna ska ha med sig från årskurs till årskurs, stadie till stadie?
- Vilket ämnes- och resonemangsspråk behöver eleverna för att kunna använda och utveckla dessa strategier och förmågor?
- Hur ger jag eleverna tillgång till de strategier de behöver?

Den andra fasen innebär att du som lärare studerar genrespecifika texter tillsammans med dina elever med syfte att ge eleverna tillgång till förebilder. I denna fas ligger fokus på textens form och funktion och målet är att eleverna ska bli bekanta med texttypens syfte, struktur och språkliga kännetecken.

Många gånger är elever ovana vid att använda sig av modelltexter, dels med syfte att lära om texttypen och dels med syfte att utveckla sina egna texter. Elevers vanligaste erfarenhet av modelltexter är när de stöter på texter som finns i olika läromedel. Om eleverna istället får ta del av modelltexter som du som lärare eller andra elever har skrivit kan detta få större effekt på elevers motivation och intresse.

Genom att du som lärare erbjuder olika modelltexter kan du ge eleverna en bild av vad de själva kan komma att klara av. Deras akademiska självbild påverkas alltså då de får tillgång till en modell, strategier samt en målbild.

Fas 2 är en viktig, men också många gånger lite bortglömd fas. Genom att skapa en process kring texttyper kan du som lärare påverka hela elevens textkonsumtion och produktion.

FAS 3

Den tredje fasen innebär ett gemensamt användande av den i de tidigare faserna samlade kunskapen kring ämnet och texttypen. Du som lärare och eleverna bygger tillsammans en text med syfte att ge dem en förståelse kring hur den specifika texttypen byggs upp.

Aktiviteten i den tredje fasen ska vara lärarledd men inte lärarstyrd. Eleverna förväntas gå tillbaka till den insamlade informationen, bidra med förslag på formuleringar och aktivt diskutera ordval och satsföljd tillsammans med dig som lärare. Du ska i din tur skriva och föra processen framåt. Den färdigställda texten blir sedan en modell för elevernas egna skrivande.

Diskutera

Formulera

Du som lärare kan i detta använda dig av frågeställningar såsom:

- Vad måste vi inleda med?
- Finns det något annat/bättre sätt att börja på?
- Kan någon komma på ett annat alternativ (ord)?
En synonym?
- Är ni nöjda med det här nu? Varför? Ser ni något vi kan utmana/ändra?
- Kommer ni ihåg hur de andra texterna såg ut?
Gå tillbaka och titta på vår modelltext.
- Vad tycker ni vi ska fortsätta med sedan?

FAS 4

Den fjärde och sista fasen innebär att eleverna enskilt eller i par ska använda den kunskap de tillsammans byggt upp under det systematiska arbetet med materialet med syfte att skriva en text inom genren.

Under skrivandet är det viktigt att eleverna fortsätter utmanas och medvetandegörs om sin process. De skriver inledningsvis ett första utkast som bearbetas i dialog med kamrat och lärare.

En modell för detta kan till exempel vara:

- Ett eget inledande skrivande och research.
- En första kamratrespons (på t ex en tankekarta, inledning).
- Skriva, skriva och skriva.
- Kamratrespons på text.
- Skriva, skriva och skriva.
- Lämna in till lärare för respons.
- **Förändra, förbättra och utveckla.**
- Lämna in för slutbedömning.

Att låta eleverna ta emot respons under processen, istället för på färdig produkt, har visat sig ge en generellt högre kvalitet på elevernas skrivande. Däremot behöver många elever utmanas i att använda respons för att utveckla sitt skrivande då de många gånger hellre vill bli av med arbetet och få lämna in.

Den röda texten i punktlistan representerar delar elever inledningsvis kan tycka är omotiverade och svåra.

Ta en del i taget

Att använda cirkelmodellen kan inledningsvis vara utmanande och upplevas som mycket tidskrävande av både lärare och elever. En rekommendation är att inte börja med det stora ämnesområdet utan att istället välja ett ämne och en texttyp som både du som lärare och eleverna redan känner er relativt trygga inom. I första steget handlar således om att lära sig använda modellen och inte ha förväntningarna på sig själv som lärare att första användningen ska leda till ett perfekt resultat. För att processen ska bli framgångsrik handlar det om att värna både dina elevers akademiska självbild samt din egen pedagogiska självbild genom att ge eleverna möjlighet att lyckas.

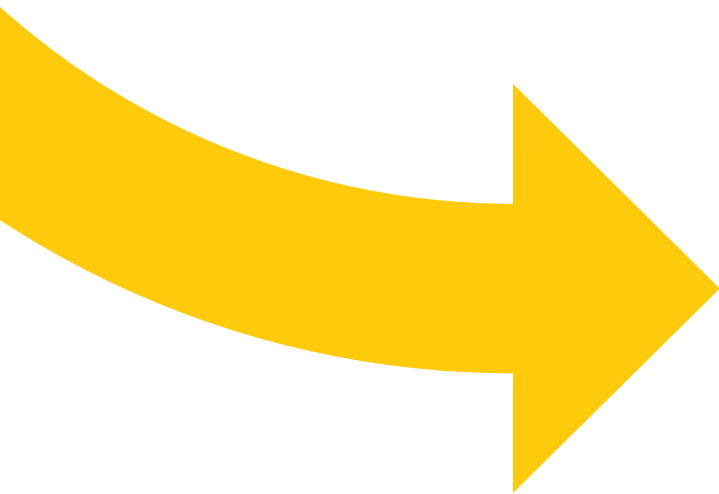

De stora vinsterna med att använda cirkelmodellen är bland annat:

- Lärandet och kunskaperna i ett flerspråkigt och vidgat textperspektiv
- Att den bidrar till en akademisk självkänsla
»Jag är en lärande individ och jag utvecklas i ett tryggt sammanhang«.
- Tillfredställelsen i att kunna och få lära nytt.
- Dialogiska samtal.
- Att den utmanar till en undersökande utvecklingskultur.
- Att den blir en viktig del av det systematiska, elev- och lärarnära, kvalitetsarbetet.

Dokumentera lärandet

Som lärare kan du ha nytta av att dokumentera ditt eget och elevernas lärande genom användandet av följande modell.

Faser i undervisningen	Så här gjorde jag	Framgångar/ utmaningar med arbetsättet	Elevernas tankar och arbetsättet	Arbetsättet leder till följande effekt/resultat för elevernas lärande
Fas 1				
Fas 2				
Fas 3				
Fas 4				

Källor

Pauline Gibbons: *Stärk språket, stärk lärandet*

Pauline Gibbons: *Lyft språket, lyft tänkandet*

Maaïke Hajer, Theun Meestringa: *Språkinriktad undervisning*

Bodil Hedeboe, John Polias: *Genrebyrå*

Kenneth Hyltenstam, Inger Lindberg (red.): *Svenska som andraspråk*

Gun Hägerfelth: *Språkarbete i alla ämnen*

Britt Johansson & Anniqa Sandell Ring: *Låt språket bära, genrepedagogik i praktiken*

Caroline Liberg, Åsa af Geijerstam, Jenny Wiksten Folkeryd: *Utmana, utforska, utveckla*

James Nottingham: *Utmanande undervisning i klassrummet*

Skolverket: *Greppa språket*

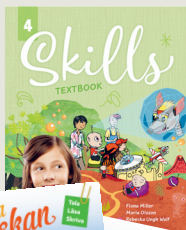
Helen Timperley: *Det professionella lärandets inneboende kraft*

Barbro Westlund: *Att undervisa i läsförståelse – Lässtrategier och studieteknik*

<https://kooperativt.com/>

Vill du arbeta med cirkelmodellen i engelska och svenska?

Då ska du kika närmare Skills och Klara svenskan!
Läs mer om dem på nok.se och beställ ett kostnadsfritt utvärderingsexemplar via vår Kundservice:
tel 08-453 87 00 eller kundservice@nok.se

Klara svenskan och Skills för åk 4-6 finns också som heldigitala läromedel.

Lärarens guide till cirkel- modellen

Cirkelmodellen är ett sätt att utveckla och stärka elevernas strategier för lärande och är en del av genrepedagogiken.

Cirkelmodellen syftar till att skapa delaktighet, tillgänglighet till strategier, strukturer och modeller för lärande samt ge eleverna en ökad självständighet och tillit till den egna förmågan.

I det här häftet får du en översikt över vad cirkelmodellen är och hur du undervisar enligt den.

FÖRFATTARE: ERICA EKLÖF

